

ΠΟΡΝΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Μαρία Πενταράκη¹ Ελένη Σιακαβέλλα²

Περίληψη

Η παρούσα δημοσίευση παρουσιάζει μία ποιοτική έρευνα που επιχειρεί να διερευνήσει τη βία που υφίστανται 21 εκδιδόμενες γυναίκες από το ανδρικό φύλο και συγκεκριμένα από τους «πορνο- πελάτες»³ τους κατά τη διάρκεια άσκησης της δραστηριότητάς τους στην Ελλάδα, καθώς και κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας από μέλη της οικογένειάς τους. Η έρευνά μας αντλεί τη θεωρητική της προσέγγιση από την ανάλυση της πορνείας ως μια μορφή βίας κατά των γυναικών. Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας η βία διέπει τη ζωή των ερωτηθεισών. Οι ερωτηθείσες δηλώνουν την άσκηση βίας εναντίον τους από «πορνο-πελάτες» αλλά και πριν την έναρξη της πορνείας κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας από μέλη της οικογένειάς τους. Ταυτόχρονα όμως, αρκετές συμμετέχουσες στην έρευνα προσπαθούν να υποβιάσουν την άσκηση βίας εναντίον τους παρουσιάζοντας την ως αναπόφευκτο μέρος της πορνείας. Τα πορίσματά μας μπορούν να χρησιμεύσουν στο έργο των κοινωνικών λειτουργών ώστε να στηρίξουν καλύτερα κάθε γυναίκα που υφίσταται βία. Οι κοινωνικοί λειτουργοί μέσω ποικιλίας εργασιακών πλαισίων έρχονται σε επαφή με γυναίκες που έχουν υποστεί βία και ως εκ τούτου πρέπει να είναι ενήμεροι/ες ότι και οι εκδιδόμενες γυναίκες έχουν ανάγκη υποστήριξης για την αντιμετώπιση της βίας.

Εισαγωγή

Οι γυναίκες στην πορνεία περιβάλλονται με τη σιωπή και την απουσία κρατικής μέριμνας όπως ακριβώς και οι γυναίκες που κακοποιούνται από τον σύζυγο ή σύντροφό τους τριάντα χρόνια πριν. Η ποιοτική έρευνα που παρουσιάζουμε επιχειρεί να σπάσει τη σιωπή που περιβάλλει τις γυναίκες στην πορνεία καταγράφοντας τις εμπειρίες τους και δίνοντας τους φωνή. Συγκεκριμένα, επιχειρεί να διερευνήσει τη

1. Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Φροντίδας και Δικαιοσύνης (Social Work, Care and Justice) στο Liverpool Hope University. Η.Β.

2. Κοινωνική Λειτουργός, Επιστημονικά υπεύθυνη στο Κέντρο Ημέρας Χίου, Μ.Κ.Ο. «Αποστολή». Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών «Φύλο και Νέα Εκπαιδευτικά και Εργασιακά Περιβάλλοντα στην Κοινωνία της Πληροφορίας» του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

3. Στην παρούσα δημοσίευση χρησιμοποιούμε τον όρο «πορνο-πελάτες», αν και διαφωνούμε με τη χρήση του, θεωρώντας ότι η χρήση αυτού του όρου ενισχύει την αντίληψη της γυναίκας ως εμπορεύματος.

βία που υφίστανται 21 εκδιδόμενες γυναίκες από το ανδρικό φύλο και ειδικότερα από τους «πορνο- πελάτες» τους κατά τη διάρκεια άσκησης της δραστηριότητάς τους στην Ελλάδα, καθώς και κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας από μέλη της οικογένειάς τους.

Εξαιτίας της ισχνής ενασχόλησης του κλάδου της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα με την πορνεία, θεωρούμε κατ'αρχήν απαραίτητη τη συνοπτική παρουσίαση των δύο κυρίαρχων θεωρητικών προσεγγίσεων της πορνείας. Στη συνέχεια εστιάζουμε στην πορνεία ως μορφή βίας κατά των γυναικών, επικεντρωνόμενες κυρίως σε έρευνες που αφορούν το ιστορικό παιδικής κακοποίησης σε εκδιδόμενες γυναίκες καθώς και σε έρευνες που αφορούν την ανδρική βία που υφίστανται οι εκδιδόμενες γυναίκες.

Η ερμηνευτική προσέγγιση του φαινομένου της πορνείας αντανακλά μια θεωρητική διαμάχη⁴ του φεμινιστικού κινήματος που αναφέρεται σε δύο κυρίαρχες προσεγγίσεις. Σύμφωνα με τη μία προσέγγιση, η πορνεία για τις εκδιδόμενες γυναίκες είναι «ελεύθερη επιλογή» και αποτελεί ένα είδος εργασίας (Doezema & Kempadoo, 1998). Οι γυναίκες στην πορνεία είναι εργάτριες του σεξ (sex workers). Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της άποψης αυτής, η πορνεία γίνεται αντιληπτή ως μία ορθολογική επιλογή εν μέσω άλλων διαθέσιμων επιλογών και ως μια επιχειρηματική διαδικασία που εξασφαλίζει τα προς το ζην στις γυναίκες, και ως εκ τούτου αποτελεί μία μορφή απασχόλησης σαν όλες τις άλλες. Σύμφωνα με την άλλη προσέγγιση, η πορνεία αποτελεί μία μορφή βίας κατά των γυναικών (Farley, 2004, Πεντα-

4. Αυτή η διαμάχη έχει αποτυπωθεί και σε διαφορετικές νομοθετικές ρυθμίσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τη μία μεριά το νομοθετικό πλαίσιο της Σουηδίας προσεγγίζει την πορνεία ως μορφή άσκησης βίας κατά των γυναικών και ποινικοποιεί τη συμπεριφορά του «πορνο-πελάτη». Το κράτος της Σουηδίας όπως και τα κράτη της Ιρλανδίας, Λιθουανίας και Μάλτας διέπονται από το καθεστώς απαγόρευσης της πορνείας (Prohibitionism). Ενώ, από την άλλη μεριά, το νομοθετικό πλαίσιο της Ολλανδίας προσεγγίζει την πορνεία ως ένα επάγγελμα και τη γυναίκα που εκπορνεύεται ως σεξουαλική εργάτρια που υπόκειται στην προστασία των εργατικών ρυθμίσεων. Το κράτος της Ολλανδίας, όπως και της Ελλάδας, Αυστρίας, Γερμανίας, Ουγγαρίας, Λετονίας, Ηνωμένου Βασιλείου διέπονται από ένα νομοθετικό καθεστώς ρύθμισης της πορνείας (Regulationism), σύμφωνα με το οποίο οι γυναίκες στην πορνεία συχνά καταγράφονται και σε ορισμένες περιπτώσεις υποχρεώνονται σε ιατρικούς ελέγχους. Υπάρχουν και ενδιάμεσες νομοθετικές ρυθμίσεις, όπως το καθεστώς κατάργησης της πορνείας (Abolitionism). Οι χώρες που διέπονται από αυτό το καθεστώς, όπως οι Τσεχία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σλοβενία και Ισπανία ανέχονται την πορνεία και δεν παρεμβαίνουν. Στα πλαίσια αυτού του καθεστώτος διώκονται ποινικά μόνο όσοι επωφελούνται από την πορνεία άλλου ατόμου. Επίσης, υπάρχει το καθεστώς κατάργησης της πορνείας νέου τύπου (New abolitionism) το οποίο διέπει το Βέλγιο, την Κύπρο, τη Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Ιταλία, και το Λουξεμβούργο. Με βάση αυτό το καθεστώς, η πορνεία δεν απαγορεύεται, αλλά το κράτος παρεμβαίνει για να απαγορεύει ρητά την ύπαρξη των οίκων ανοχής. (Για μια αναλυτική παρουσίαση των ρυθμίσεων, βλ. European Parliament, 2005).

ρακη & Σιακαβέλλα, 2012) και οι γυναίκες στην πορνεία είναι θύματα βίας. Η ανδρική βία που χαρακτηρίζει τη ζωή των γυναικών είτε πριν την έναρξη της δραστηριότητας της πορνείας ως σεξουαλική παιδική κακοποίηση στα πλαίσια της οικογένειας προέλευσής τους (Farley, Baral, Kiremire & Sezgin, 1998. Hwang & Bedford, 2003. Shaw & Butler, 1998) είτε κατά τη διάρκεια άσκησης της (Farley, 2004. Farley & Kelly, 2000. Farley, Lunne & Kotton, 2005), αποτελεί ένδειξη της πορνείας ως βίας και γυναικείας υποτέλειας. Το παρόν άρθρο τάσσεται με την προσέγγιση της πορνείας ως βίας και ως εκ τούτου, στη συνέχεια, θα προσπαθήσει να καταρρίψει τα βασικά επιχειρήματα της αντίθετης άποψης.

Οι υπέρμαχοι της πορνείας ως επάγγελμα υποστηρίζουν ότι, μέσω της νομιμοποίησης, απενοχοποιούνται οι γυναίκες που εκδίδονται και περιορίζονται η διεθνική σωματεμπορία, η βιομηχανία του σεξ, η παράνομη πορνεία, καθώς και η παιδική σεξουαλική εκμετάλλευση. Εν τούτοις, διαθέσιμα στοιχεία ανατρέπουν τους παραπάνω ισχυρισμούς και καταδεικνύουν ότι η επαγγελματοποίηση της πορνείας: (1) Δεν απενοχοποιεί τις εκδιδόμενες γυναίκες αλλά απενοχοποιεί τους προαγωγούς, (2) δεν ελέγχει τη βιομηχανία της πορνείας αλλά την επεκτείνει, (3) ενισχύει τη διεθνική σωματεμπορία με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, (4) αυξάνει την παράνομη πορνεία και την πορνεία του πεζοδρομίου και τέλος (5) ενισχύει την παιδική σεξουαλική εκμετάλλευση (Levenkron, 2007 & Raymond, 2003).

Αναλυτικότερα, στην πόλη Νεβάδα των Η.Π.Α, η νομιμοποίηση της πορνείας δεν «ξερίζωσε» αλλά αντίθετα διαιώνισε το κοινωνικό στίγμα που συνδέεται με την πορνεία, καταδικάζοντας τις γυναίκες σε κοινωνική απομόνωση. Η καταγραφή τους σε μπρώα τις καθιστά πιο ευάλωτες στην κριτική και την απόρριψη. Όσον αφορά τους προαγωγούς, η νομιμοποίηση της πορνείας απομακρύνει τον παραβατικό χαρακτήρα που συνοδεύει τις δραστηριότητες τους και παράλληλα μειώνει τον κίνδυνο σύλληψης και κατηγοριών για τις δραστηριότητες τους (Levenkron, 2007). Επίσης, το γεγονός ότι η επαγγελματοποίηση της πορνείας δεν ελέγχει τη βιομηχανία της πορνείας αλλά την επεκτείνει, επιβεβαιώνεται από στοιχεία που προέρχονται από την Αυστραλία. Συγκεκριμένα, η νομιμοποίηση της πορνείας στην πολιτεία Βικτώρια της Αυστραλίας οδήγησε σε επέκταση της βιομηχανίας της πορνείας. Ενώ το 1989 λειτουργούσαν 40 νόμιμοι οίκοι ανοχής στη Βικτώρια, το 1999 είχαν φτάσει τους 94. Επιπλέον, αναπτύχθηκαν και άλλοι τύποι σεξουαλικής εκμετάλλευσης, όπως η πορνογραφία. Η πορνεία συνδέθηκε και με τον τουρισμό και τα καζίνο. Στα τουριστικά πακέτα προσφερόταν η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν οι μάρκες από τα χρηματοδοτούμενα από το κράτος καζίνο, για την αγορά υπηρεσιών σεξ στους οίκους ανοχής της περιοχής (Raymond, 2003). Όσον αφορά την ενίσχυση της διεθνικής σωματεμπορίας, στοιχεία προερχόμενα από τη Γερμανία πιστοποιούν ότι, αν και η πορνεία νομιμοποιήθηκε στη Γερμανία το 2002 με νόμο που αναγνώριζε την πορνεία ως ένα είδος εργασίας, οι γυναίκες δεν απευθύνονταν στις αρμόδιες υπηρεσίες για εργασία στην πορνεία εξαιτίας του κοινωνικού στίγματος που την συνο-

δεύει. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι από το 2004 και μετά πολίτες από χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν τη δυνατότητα να μεταναστεύσουν προς τη Γερμανία με σκοπό να εργασθούν στην πορνεία δίχως το φόβο της απέλασης, ενώ, αντίθετα, πολίτες οι οποίοι εισέρχονται στη Γερμανία από χώρες μη μέλη της Ε.Ε. δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα, έχει ως αποτέλεσμα να διευκολύνεται η εκμετάλλευσή τους και να ενισχύεται η διεθνική σωματεμπορία (Levenkron, 2007).

Ακόμα, η επαγγελματοποίηση της πορνείας αυξάνει την παράνομη πορνεία και την πορνεία του πεζοδρομίου: Η νομιμοποίηση της πορνείας υποτίθεται ότι θα απομάκρυνε τις γυναίκες από την πορνεία του πεζοδρομίου. Ωστόσο, πολλές γυναίκες δεν επιθυμούν την καταγραφή τους σε καταλόγους προκειμένου να υποβάλλονται σε ιατρικό έλεγχο, όπως ορίζει ο νόμος στις χώρες όπου η πορνεία ασκείται νόμιμα, με συνέπεια την ώθησή τους στην πορνεία του πεζοδρομίου. Επιπλέον, πολλές γυναίκες στρέφονται στην πορνεία του πεζοδρομίου προσπαθώντας να αποφύγουν την εκμετάλλευσή από κάποιον «επιχειρηματία» της πορνείας (Raymond, 2003). Τέλος, διαθέσιμα στοιχεία πιστοποιούν ότι η επαγγελματοποίηση της πορνείας ενισχύει την παιδική σεξουαλική εκμετάλλευσή: Η παιδική πορνεία στις Κάτω Χώρες έχει αυξηθεί δραματικά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού για τα Δικαιώματα του Παιδιού στο Amsterdam, υπολογίζεται ότι από 4.000 παιδιά το 1996, ο αριθμός αυξήθηκε σε 15.000 παιδιά το 2001. Τουλάχιστον 5.000 παιδιά προέρχονταν από άλλες χώρες, πολλά από αυτά από τη Νιγηρία (Raymond, 2003).

Ιστορικό παιδικής κακοποίησης σε εκδιδόμενες γυναίκες

Έχει υποστηριχθεί ότι η σεξουαλική κακοποίηση κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας λειτουργεί ως πρόδρομος για την είσοδο των γυναικών στην πορνεία (Hwang & Bedford, 2003). Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των κοριτσιών που ήταν χρόνια θύματα αιμομιξίας από τον πατέρα τους είναι η έντονη σεξουαλικοποίηση της συμπεριφοράς τους και η τάση εμπορευματοποίησης του σώματος τους (Αρτινοπούλου, 1994). Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών μέσα στην οικογένεια «μειώνει» το άτομο και μέσω της πορνείας η γυναίκα είναι πιθανό να επιδιώκει να ανακτήσει τον έλεγχο του σώματος της (Shaw & Butler, 1998). Η Herman (όπως αναφέρεται στο Jeffries, 1997) μιλάει για έναν μηχανισμό κατά τον οποίο η σεξουαλική κακοποίηση στα πλαίσια της οικογένειας «εκπαιδεύει» τις γυναίκες για την πορνεία:

«Ο πατέρας μέσω της σεξουαλικής κακοποίησης πετυχαίνει να εξαναγκάσει την κόρη να πληρώσει με το σώμα της, τη στοργή και τη φροντίδα που της παρείχε, με συνέπεια να καταστρέψει τα προστατευτικά δεσμά μεταξύ γονέα και παιδιού και να εισάγει-μνει την κόρη του στην πορνεία. Το σεξουαλικά κακοποιημένο κορίτσι αναπτύσσει μία ταυτότητα η οποία προσδιορίζει αυτήν ως πόρνη» (σελ. 257).

Διεθνείς ερευνητές/τριες που επικεντρώθηκαν στο ζήτημα της παιδικής κακοποίησης και της σχέσης της με την είσοδο των γυναικών στην πορνεία, υποστηρίζουν ότι οι εκδιδόμενες γυναίκες έχουν ιστορικό παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης και χρόνιας τραυματοποίησης (Farley & Kelly, 2000). Σύμφωνα με τα πορίσματα της πρώτης διεθνούς έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε από τις Silbert και Pines(1981) σε 200 κρατούμενες σωφρονιστικού ιδρύματος, οι οποίες είχαν ασκήσει τη δραστηριότητα της πορνείας, διαπιστώθηκε ότι το 60% των γυναικών είχαν κακοποιηθεί σεξουαλικά από τον πατέρα. Επιπλέον, το 70% των γυναικών υποστήριξαν ότι η σεξουαλική κακοποίηση τις οδήγησε αργότερα στην επιλογή της δραστηριότητας της πορνείας. Οι Farley, Baral, Kiremire και Sezgin(1998) που πραγματοποίησαν έρευνα σε πέντε χώρες (Νότια Αφρική, Ταϊλάνδη, Τουρκία, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ζάμπια) με δείγμα 475 εκδιδόμενα άτομα, βρήκαν ότι κατά μέσο όρο το 54% των εκδιδομένων ατόμων είχαν ιστορικό σωματικής κακοποίησης κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας, ενώ το 58% είχαν κακοποιηθεί σεξουαλικά (ενδοοικογενειακή και εξωοικογενειακή σεξουαλική κακοποίηση) από τουλάχιστον τέσσερις διαφορετικούς δράστες. Από τα άτομα που είχαν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, το 46% υποστήριξε ότι είχε βιασθεί περισσότερες από πέντε φορές κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας πριν την είσοδο στην πορνεία.

Σύμφωνα με τα πορίσματα μιας άλλης μελέτης που πραγματοποιήθηκε από τις Farley, Lunne και Kotton (2005) στο Βανκούβερ του Καναδά το 2005, με δείγμα 100 εκδιδόμενες γυναίκες του πεζοδρομίου, προέκυψε ότι το 82% των γυναικών που εκδίδονταν ανέφεραν ιστορικό σεξουαλικής κακοποίησης κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας με μέσο όρο τους τέσσερις δράστες, ενώ το 72% των γυναικών που εκδίδονταν ανέφεραν σωματική κακοποίηση κατά την παιδική ηλικία με μώλωπες και τραύματα. Οι Vaddiparti, Bogetto, Callahan, Abdallah, Spitzanagel και Kottler (2006) υποστηρίζουν, ότι ένα παιδί το οποίο έχει βιώσει σεξουαλική κακοποίηση έχει σχεδόν διπλάσιες πιθανότητες εμπλοκής του στον κόσμο της πορνείας, σε σχέση με ένα παιδί που δεν έχει βιώσει σεξουαλική κακοποίηση κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας.

Οι Hwang και Bedford (2003) σε έρευνα τους αναγνώρισαν τρεις κύριους παράγοντες για την είσοδο των γυναικών στην πορνεία. Αυτοί είναι: *η κακοποίηση, η δυσλειτουργική οικογένεια και τα προβλήματα συμπεριφοράς*. Όσον αφορά τον πρώτο παράγοντα, βρήκαν ότι το 73% των ερωτηθεισών γυναικών είχαν ιστορικό σωματικής κακοποίησης, και από αυτές το 81% είχαν ιστορικό βαριάς μορφής σωματικής κακοποίησης επιβαλλόμενη από μέλος της οικογένειας, ενώ το 57% των γυναικών είχαν ιστορικό σεξουαλικής κακοποίησης από μέλη του οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος. Στην ίδια έρευνα αναφέρεται, ότι η πλειοψηφία των ερωτηθεισών γυναικών ξεκίνησαν την πορνεία αφού προηγουμένως είχαν εγκαταλείψει το οικογενειακό περιβάλλον. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το άτομο που αναλαμβάνει τη «γονεϊκή» ευθύνη για την έφηβη που απομακρύνθηκε από το οικογενειακό

περιβάλλον και το οποίο ασκεί εξουσία, την οδηγεί στον κόσμο της πορνείας. Τις περισσότερες φορές το άτομο που αναλαμβάνει τη «γονεϊκή» ευθύνη είναι κάποιος μαστροπός, ο οποίος αρχικά παρέχοντας σεβασμό, υποστήριξη και φροντίδα εξασφαλίζει την εμπιστοσύνη της έφηβης, ωστόσο σταδιακά ασκεί πιεστικό έλεγχο, βία και εμπλοκή της στον κόσμο της πορνείας (Ayre & Barrett, 2000).

Πορίσματα διεθνών ερευνητών/τριών καταδεικνύουν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της πορνείας και της έλλειψης καταλύματος (Gwadz, Gostnell, Smolenski, Willis, Nish, Nolan, Tharaken & Ritchie, 2008 Mcnaughton & Sanders, 2007). Οι McClanahan, McClelland, Abram και Teplin (1999) στην έρευνα τους, η οποία βασίστηκε σε συνεντεύξεις αστέγων γυναικών, διαπίστωσαν ότι αρκετές γυναίκες σε εφηβική ηλικία εγκατέλειψαν το σπίτι τους λόγω σεξουαλικής κακοποίησης μέσα στην οικογένεια. Ο μέσος όρος ηλικίας των κοριτσιών που εγκατέλειψαν το σπίτι τους λόγω κακοποίησης ήταν τα 12,8 έτη. Σύμφωνα με πορίσματα άλλης έρευνας (Gwadz & συν., 2008) σε 80 γυναίκες ηλικίας 15 έως 23 ετών οι οποίες οδηγήθηκαν σε φυγή από το σπίτι λόγω καταστάσεων έντονης κακοποίησης και παραμέλησης ή εκδιώχθηκαν για διάφορους λόγους από το οικογενειακό περιβάλλον, διαπιστώθηκε ότι κατέληξαν να διαμένουν σε καταφύγια, προσωρινά καταλύματα ή άλλους επικίνδυνους και ανθυγιεινούς χώρους οι οποίοι δεν προορίζονταν για στέγαση. Στην ίδια έρευνα διαπιστώθηκε ότι το 62% των γυναικών είχαν εμπλακεί σε «δραστηριότητες του δρόμου» με σκοπό την εξασφάλιση χρημάτων με συχνότητα τουλάχιστον τέσσερις φορές. Συγκεκριμένα, το 36% των γυναικών είχαν ανταλλάξει σεξουαλικές υπηρεσίες με χρήματα στο πεζοδρόμιο, το 28% είχαν ανταλλάξει σεξουαλικές υπηρεσίες εμπλεκόμενες σε κύκλωμα μαστροπείας για την εξασφάλιση τροφής και καταλύματος, το 56% είχαν κλέψει αντικείμενα με σκοπό τη μεταπώληση, το 51% των γυναικών είχαν καταφύγει στην επαιτεία. Επιπροσθέτως, λόγω της έλλειψης καταλύματος, είχαν βιώσει τραυματικά γεγονότα σε μη ασφαλή καταλύματα, όπως σεξουαλική (67%) και σωματική (85%) κακοποίηση.

Βία κατά των εκδιδομένων γυναικών από το ανδρικό φύλο

Η πληροφόρηση σχετικά με τη βία που υφίστανται οι γυναίκες στην πορνεία προέρχεται από διεθνείς έρευνες και παρέχει ένα καλό σημείο εκκίνησης για να τεκμηριωθεί αν ένα πρόβλημα πράγματι υπάρχει. Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, μεγάλος αριθμός διεθνών ερευνητών/τριών (Farley & συν. 2000· Farley, 2004· Farley & Kelly, 2000· Farley, Lunne & Kotton, 2005· Hwang & Bedford, 2003· Potterat, Brewer, Muth, Rothenberg, Woodhooose, Muth, Stites & Brody, 2004· Silbert & Pines, 1981· Tuler, Hout & Whitbeck, 2000· Vanwesenbeeck, 1999· Weisberg, 1985), έχει διερευνήσει και αναλύσει τη σεξουαλική και σωματική βία που υφίστανται οι εκδιδόμενες γυναίκες, και έχει καταγράψει βία από τους «πορνο-πελάτες», τους «νταβατζήδες» και τους «συντρόφους» που κατά κανόνα τις χρησιμοποιούν ως μέσον πλουτισμού.

Από την προαναφερθείσα έρευνα των Farley, Baral, Kiremire και Sezgin (1998), που πραγματοποιήθηκε σε πέντε χώρες (Η.Π.Α., Ν. Αφρική, Ταϊλάνδη, Τουρκία, Ζάμπια) με δείγμα 475 εκδιδόμενες γυναίκες, προέκυψε ότι το 62% των γυναικών ήταν θύματα βιασμού, το 73% είχαν βιώσει σωματική βία, το 81% των γυναικών είχαν δεχτεί απειλή για σωματική βία, ενώ το 63% είχαν απειληθεί με τη χρήση όπλου. Σύμφωνα με τα πορίσματα μεταγενέστερης έρευνας της Farley & συν. (2005), σε 100 γυναίκες σε εξωτερική πορνεία στο Βανκούβερ του Καναδά, βρέθηκε ότι το 90% των γυναικών είχαν βιώσει σωματική βία. Η Vanwesenbeeck (1994), που πραγματοποίησε έρευνα στις Κάτω Χώρες, διαπίστωσε ότι το 40% των εκδιδόμενων γυναικών είχαν υποστεί σεξουαλική βία, το 60% των γυναικών είχαν υποστεί σωματική βία, ενώ το 70% είχαν δεχτεί απειλή για σωματική βία. Επιπροσθέτως, δεν λείπουν και τα περιστατικά φόνων εκδιδομένων γυναικών (Farley & συν., 2000).

Σύμφωνα με ερευνητικά πορίσματα που δημοσίευσε το Συμβούλιο για Εναλλακτικές λύσεις στην Πορνεία (Council for Prostitution Alternatives) στο Portland, Oregon, οι εκδιδόμενες γυναίκες βιάζονται περίπου μία φορά την εβδομάδα (Hunter, 1994). Ο σκοπός του ατόμου που βιάζει είναι να εξευτελίσει και να εκμηδενίσει τη γυναίκα, καθώς σύμφωνα με τα κοινωνικά στερεότυπα οι εκδιδόμενες γυναίκες δεν έχουν υπόσταση (Σανδήλου, 1985). Από τα αποτελέσματα της έρευνας του Kanning (όπως αναφέρεται στο Τσιγκρής, 1996), βρέθηκε ότι τα άτομα που είχαν βιάσει δικαιολόγησαν τη συμπεριφορά τους με βάση την κακή εικόνα που είχαν για τα θύματα τους, τα οποία χαρακτήρισαν ως πόρνες. Οι Stekatee και Austin (1989) υποστηρίζουν ότι ο βιασμός, όπως και οι άλλες μορφές επίθεσης, αποτελεί μια πράξη περιφρόνησης και κατά δεύτερο λόγο πράξη σεξουαλική. Το βασικό συμβολικό νόημα του βιασμού είναι η ταπείνωση (Τσιγκρής, 1996).

Τα πορίσματα άλλης έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε 854 εκδιδόμενες γυναίκες σε εννέα χώρες (Καναδάς, Κολομβία, Γερμανία, Μεξικό, Νότια Αφρική, Ταϊλάνδη, Τουρκία, Ηνωμένες Πολιτείες, Ζάμπια), έδειξαν ότι το 71% των γυναικών είχαν εμπειρία σωματικής βίας, ενώ το 62% των γυναικών είχαν βιασθεί. Στην ίδια έρευνα, οι εκδιδόμενες του πεζοδρομίου σε ποσοστό 46% υποστήριξαν ότι δεν θα ένιωθαν μεγαλύτερη ασφάλεια στο θέμα της βίας ακόμη κι αν η πορνεία ήταν νόμιμη στη χώρα τους (Farley, 2004). Επίσης, από τα πορίσματα της έρευνας που πραγματοποίησαν οι ερευνήτριες Miller, Downs και Testa (1993), προκύπτει ότι το 31% των γυναικών είχαν υποστεί σωματική βία με σκοπό τη ληστεία από πελάτη, το 70% των γυναικών είχαν απειληθεί με όπλο, το 37% είχαν αναγκασθεί υπό την απειλή βίας να παραμείνουν περισσότερη ώρα με πελάτη, ενώ το 25% είχαν χτυπηθεί από πελάτη με τη χρήση κάποιου αντικειμένου. Η Phoenix (1999), στην έρευνά της, βρήκε ότι οι νεότερες εκδιδόμενες γυναίκες υφίστανται βία σε πιο έντονο βαθμό σε σχέση με τις εκδιδόμενες γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε περιπτώσεις άρνησης χρήσης προφυλακτικού από μέρους των πελατών, οι γυναίκες διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο βίας λόγω επιμονής τους για μέ-

τρα προφύλαξης. Τα σοβαρά τραύματα από σωματική βία αποτελούν σοβαρή απειλή για την υγεία μιας γυναίκας που εκδίδεται καθώς μόνο το ένα τρίτο των γυναικών απευθύνονται σε νοσοκομεία.

Τα πορίσματα της πρώτης ποσοτικής έρευνας που διεξήχθη στην Ελλάδα (Αθήνα), στην οποία συμμετείχαν 107 εκδιδόμενες γυναίκες με πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος, έδειξαν ότι το 56% των γυναικών είχε υποστεί σωματική βία από «πορνο-πελάτες». Από αυτές, το 43% των γυναικών είχε υποστεί σωματική βία με μώλωπες από επιθετικό σπρώξιμο, κλωτσιές, γροθιές, χαστούκια και χτυπήματα με αντικείμενα ή μέλη του σώματος, το 11% είχε υποστεί απόπειρα στραγγαλισμού ή δυνατό σφίξιμο στο λαιμό, ενώ το 2% είχε υποστεί εγκαύματα. Όσον αφορά τη σεξουαλική βία, βρέθηκε ότι το 30% των γυναικών είχε υποστεί σεξουαλική βία από πελάτες. Από αυτές, το 12% των γυναικών είχε βιασθεί ή εξαναγκαστεί σε διείσδυση αντικειμένου, το 9% των γυναικών είχε εξαναγκαστεί στην αναπαραγωγή σεξουαλικών πράξεων από ταινίες, το 7% είχε εξαναγκασθεί σε σεξουαλικά αγγίγματα, το 2% είχε εξαναγκαστεί στη χρησιμοποίηση τους σε πορνογραφία (Πενταράκη, Σιακαβέλλα & Σοφικίτη, 2008).

Άλλη μορφή βίας που υφίστανται οι μη εξαναγκαστικά εκδιδόμενες γυναίκες είναι η συναισθηματική βία (Farley, Baral, Kiremire & Sezgin, 1998). Θα μπορούσε να πει κανείς ότι οι συνέπειες της συναισθηματικής βίας είναι μεγαλύτερες από τις συνέπειες της σωματικής βίας, κι αυτό διότι η λεκτική βία προκαλεί έντονο συναισθηματικό πόνο και μακροχρόνια ψυχολογικά προβλήματα (Farley, 2004). Η συναισθηματική βία έχει αναρίθμητες επιπτώσεις όπως διαταραχές ύπνου, επαναφορά στη μνήμη τραυματικών γεγονότων, κατάθλιψη έως και αυτοκτονία. Πορίσματα ερευνών (Farley & συν. 2000 Farley, 2004 Farley & Kelly, 2000 Farley, Lunne & Kotton, 2005) καταδεικνύουν ότι μεγάλο ποσοστό εκδιδομένων γυναικών υφίστανται συναισθηματική βία. Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία της Parriott (1994), το 46% των εκδιδομένων γυναικών επιχείρησαν να αυτοκτονήσουν, ενώ 19% των γυναικών επιχείρησαν να αυτοτραυματιστούν.

Μεθοδολογικό πλαίσιο έρευνας

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μία ποιοτική μελέτη που στοχεύει να διερευνήσει τις εμπειρίες βίας στη ζωή γυναικών που ασκούν πορνεία στην Ελλάδα. Η εν λόγω έρευνα πιστεύουμε ότι προσθέτει γνώση στη διεθνή αντίστοιχη βιβλιογραφία σχετικά με τις εμπειρίες των γυναικών που ασκούν πορνεία στην Ελλάδα.

Συλλογή δεδομένων

Τα δεδομένα συλλέχτηκαν με τη χρήση της ημι-δομημένης συνέντευξης. Η ημι-δομημένη συνέντευξη θεωρείται ως ένα σημαντικό ερευνητικό εργαλείο στο πλαίσιο της φεμινιστικής μεθόδου καθώς προσφέρει τη δυνατότητα παραγωγής πληρο-

φοριών από εμπειρίες του γυναικείου φύλου που δεν «συλλαμβάνονται» εύκολα με τις ποσοτικές μεθόδους έρευνας (Vryonides & Vitsilakis, 2005). Οι ερωτήσεις κινήθηκαν σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορούσε τη βία κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας και ο δεύτερος αφορούσε τη βία κατά τη διάρκεια της άσκησης της πορνείας. Επιπρόσθετα δόθηκε η δυνατότητα στις ερωτώμενες να αναφερθούν σε οτιδήποτε άλλο θεωρούσαν σημαντικό. Επίσης, κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων κρατήθηκαν επιτόπου σημειώσεις σχετικά με το κλίμα των συνεντεύξεων.

Συμμετέχουσες στην έρευνα και δειγματοληψία

Ο πληθυσμός της έρευνας μας ήταν εκδιδόμενες γυναίκες με πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος επ' αμοιβή εκδιδομένων προσώπων. Βασικά κριτήρια επιλογής του δείγματος μας ήταν οι ερωτώμενες να έχουν: 1) πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος επ' αμοιβή εκδιδομένων προσώπων, 2) τουλάχιστον τρία χρόνια άσκησης του επαγγέλματος επ' αμοιβή εκδιδομένων προσώπων. Στην έρευνα συμμετείχαν 21 γυναίκες από τρεις διαφορετικές πόλεις της Ελλάδας. Η επιλογή των ερωτώμενων έγινε με βάση δύο δειγματοληπτικές τεχνικές: αρχικά με την τεχνική της χιονοστιβάδας και στη συνέχεια με την τεχνική της ευχέρειας. Αρχικά επισκεφθήκαμε οίκους ανοχής σε «γνωστές» περιοχές της Αθήνας (N=7) και σε δύο μικρότερες νησιωτικές πόλεις (N=2 σε κάθε πόλη) τις οποίες δεν τις αναφέραμε ώστε να προστατευτεί η ανωνυμία των συμμετεχουσών. Με την τεχνική της χιονοστιβάδας (η κάθε γυναίκα που δέχτηκε να παραχωρήσει συνέντευξη πρότεινε άλλες συναδέλφισσές της σε άλλους οίκους ανοχής, στις οποίες και απευθυνθήκαμε) διεξήχθησαν συνεντεύξεις με 11 εκδιδόμενες γυναίκες. Εξαιτίας όμως του μικρού αριθμού γυναικών από οίκους ανοχής που δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην παρούσα έρευνα, στη συνέχεια απευθυνθήκαμε στον Αντιαφροδιασιακό Σταθμό της Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας, της Νομαρχίας Αθηνών (Κεντρικός Τομέας). Ο Αντιαφροδιασιακός Σταθμός είναι ένα από τα ιατρεία που ασχολούνται με τις ιατρικές εξετάσεις των εκδιδομένων γυναικών. Κατόπιν αιτήσεως προς τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας της Νομαρχίας Αθηνών, πραγματοποιήσαμε ακόμη 10 συνεντεύξεις στον Αντιαφροδιασιακό Σταθμό σε γραφείο που παραχωρήθηκε από τη διεύθυνση του Σταθμού. Οι συνεντεύξεις που διεξήχθησαν στους οίκους ανοχής διεξήχθησαν σε χώρο που οι συμμετέχουσες προσδιόρισαν. Όλες οι εκδιδόμενες γυναίκες του δείγματός μας συμμετείχαν στην έρευνα με τη συγκατάθεσή τους. Μία από τις συγγραφείς διεξήγαγε όλες τις συνεντεύξεις από τον Ιούνιο έως τον Νοέμβριο του 2009. Η διάρκεια της κάθε συνέντευξης κυμάνθηκε μόνο από 20 έως 30 λεπτά εξαιτίας αντικειμενικών δυσκολιών των γυναικών. Η ανωνυμία των ερωτηθεισών διαφυλάχθηκε καθώς η κάθε ερωτώμενη ονομάστηκε με ένα διαφορετικό όνομα. Όσον αφορά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, ο μέσος όρος της ηλικίας ήταν τα 36 έτη, η μικρότερη σε ηλικία ερωτηθείσα ήταν 22 ετών και η μεγαλύτερη σε ηλικία 52. Αναφορικά με την εθνικό-

τητα των ερωτηθεισών γυναικών, οι 10 εκδιδόμενες γυναίκες ήταν υπήκοοι Ελλάδος, οι 5 υπήκοοι Αλβανίας, οι 2 υπήκοοι Ρωσίας, και ανά μία υπήκοος Πολωνίας, Ουκρανίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας. Τα χρόνια άσκησης της πορνείας ήταν από 3 έως 21 έτη.

Αποτελέσματα

Οι γυναίκες του δείγματος περιέγραψαν τις εμπειρίες τους σχετικά με τη βία που είτε υφίστανται είτε έχουν υποστεί. Δύο κυρίαρχα θέματα αναδύθηκαν από τις εμπειρίες και τον λόγο τους: η παιδική κακοποίηση και εγκατάλειψη που βίωσαν από το οικογενειακό τους περιβάλλον, και η κακοποίηση που βιώνουν κατά τη διάρκεια άσκησης της πορνείας. Ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί ότι η βία παρουσιάζεται ως αναπόσπαστο μέρος της πορνείας, οπότε κάποιες φορές γινόταν προσπάθεια να υποβιβαστεί μέσω αυτοαναιρούμενων απαντήσεων. Σημειώνεται επίσης ότι σχεδόν όλες οι ερωτηθείσες δυσκολεύονταν να μιλήσουν για αυτές τις εμπειρίες τους. Ο πόνος των γυναικών⁵ δεν μπορούσε να εκφραστεί λεκτικά, οι περισσότερες ντρέπονταν να αναφερθούν σε συμβάντα και πολλές ήταν πολύ φοβισμένες ακόμη και για να προσπαθήσουν να τα θυμηθούν.

α. Παιδική κακοποίηση και εγκατάλειψη του οικογενειακού περιβάλλοντος

Στα βιώματα πολλών ερωτηθεισών γυναικών, συναντούμε αναμνήσεις κακοποιητικών εμπειριών από την παιδική ηλικία και έλλειψη φροντίδας και ασφάλειας. Η πλειονότητα των εκδιδομένων γυναικών είχαν τραυματικές εμπειρίες και συμβάντα που άλλαξαν την πορεία της ζωής τους, όπως η παραμονή σε κέντρο παιδικής μέριμνας, η εγκατάλειψη του οικογενειακού περιβάλλοντος λόγω κακοποίησης ή παραμέλησης. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι από τις 21 εκδιδόμενες γυναίκες, οι 12 είχαν υποστεί σωματική κακοποίηση από τις οποίες η μία (1) και σεξουαλική κακοποίηση, ενώ σχεδόν όλες ανέφεραν ψυχολογική βία ή παραμέληση. Ενδεικτικές είναι οι αναφορές:

«Μεγάλωσα στο ορφανοτροφείο. Μέχρι [τα] 4 [μου] χρόνια. Ο πατέρας μου με έβγαλε από το ορφανοτροφείο. Μία που με έβγαλε και μία που με κατέστρεψε. Με είχε βιάσει όταν ήμουν 8 χρονών. Μια φορά έγινε από τον πατέρα μου. Την μάνα μου δεν την ξέρω καθόλου. Αν έμενα στο ορφανοτροφείο θα με έπαιρνε μια οικογένεια σωστή. Σωστή εντάξει, ανάλογα τώρα, εκεί θα έμενα και... Πολλή βία από τον πατέρα μου. Όταν με έβγαλε από το ορφανοτροφείο είχε γυναίκες. ...Ξύλο ο ένας, ξύλο ο άλλος» (Χρυσούλα, ετών 52, Ρωσικής καταγωγής, 10 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

5. Παραπομπές σε υπηρεσίες κακοποιημένων γυναικών είχαν προβλεφθεί από την ερευνητική ομάδα να γίνουν.

Πέρα από την καταγραφή των βίαιων συνθηκών που αντιμετώπισε η Χρυσούλα από τον πατέρα της, ένα ακόμα ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί το σχόλιο της, ότι ενώ αναγνωρίζει τη βία που ασκούσε ο πατέρας της, ταυτόχρονα υπονοεί ότι η κακομεταχείριση αποτελεί ένα φαινόμενο που είναι ευρύτατα διαδεδομένο. Αυτό υποδηλώνεται με το σχόλιο της ότι και να την τεκνοθετούσαν⁶, αυτό δεν θα της εξασφάλιζε καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Οι δύσκολες οικογενειακές συνθήκες δηλώνονται και από την Μαρίνα:

«Ο μπαμπάς μου ήταν αλκοολικός. Αν ο μπαμπάς δεν ερχόταν το Σάββατο στο σπίτι μέχρι τις 12 το βράδυ λέγαμε ότι θα έρθει μεθυσμένος. Τότε για εμάς ψυχολογικά από λιακάδα γινόταν καταχνιά. Θα τσακωνόταν..» (Μαρίνα, 45 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 12 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

Η Phoenix(1999), επίσης, διαπίστωσε ότι σημαντικός αριθμός γυναικών είχαν υποστεί σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση ή παραμέληση κατά την παιδική τους ηλικία. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η ύπαρξη της σεξουαλικής κακοποίησης κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας οδηγεί γραμμικά στην πορνεία (Abramovitch, 2005). Σίγουρα χρειαζόμαστε μία πολυπαραγοντική ανάλυση της «εισόδου» στην πορνεία. Ενδιαφέρον είναι να διερευνηθεί ποιές είναι αυτές οι προϋποθέσεις που ωθούν κάποιες γυναίκες με εμπειρία παιδικής κακοποίησης στην πορνεία και κάποιες άλλες όχι (Πενταράκη, Σιακαβέλλα, Σοφικίτη, 2008). Η παρούσα μελέτη προσθέτει έναν ακόμη παράγοντα ως προς την αναγκαιότητα του κράτους να κλιμακώσει τις προσπάθειες του στο επίπεδο της πρόληψης της παιδικής κακοποίησης.

Για σημαντικό αριθμό γυναικών, η παιδική κακοποίηση συνυπάρχει με τη φυγή από το σπίτι. Η φυγή από το σπίτι και η αναζήτηση ασφαλούς περιβάλλοντος καθιστά τις γυναίκες πιο ευάλωτες ως προς το να παρασυρθούν από κάποιο άτομο το οποίο τις είδε να ζουν σε συνθήκες οικονομικής εξαθλίωσης μετά τη φυγή από το σπίτι. Χαρακτηριστικά είναι τα σχόλια της Μαρίας για την οποία η είσοδος στην πορνεία έγινε με τη μεσολάβηση κάποιου «επιτήδειου» που εκμεταλλεύτηκε την απειρία της:

«Στα 19 αναγκάστηκα να φύγω από το σπίτιόταν έφυγα από το σπίτι, ήταν και η φτώχεια⁷ και βρέθηκε και κάποιος επιτήδειος που με εί-

6. Ο όρος «τεκνοθετούσαν» χρησιμοποιείται αντί για «υιοθετούσαν» ο οποίος εμπεριέχει σεξιστική ετυμολογία.

7. Επιπρόσθετα της ανδρικής βίας κατά των γυναικών που είναι απόρροια της πατριαρχικής κοινωνίας, η φτώχεια των γυναικών που είναι απόρροια της πατριαρχικής καπιταλιστικής κοινωνίας, αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα που εξαναγκάζει κάποιες γυναίκες στην άσκηση της δραστηριότητας της πορνείας. Αν και η φτώχεια έχει ενοχοποιηθεί ως προσδιοριστικός παράγοντας της πορνείας (Μοντζίτι, 2007), στην παρούσα έρευνα δεν αποτελεί αντικείμενο εκ βαθέων ανάλυσης. Η αλληλοδιαπλοκή της φτώχειας και της βίας θα αναλυθεί σε μελλοντική δημοσίευση.

δε σε αυτή την κατάσταση. Με πλησίασε....., είδε ότι ήμουν λίγο αφελής και από φτωχιά οικογένεια...» (Μαρία, 40 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 21 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

Τα σχόλια της Μαρίας, επίσης υποδηλώνουν την αλληλοδιαπλοκή του φύλου και της κοινωνικο-οικονομική τάξης⁸. Από τη μία οι συνθήκες στην οικογένεια καταγωγής της και η σχέση εκμετάλλευσης από κάποιον «επιτίδειο» και από την άλλη η φτώχεια που την «οδήγησαν» στην πορνεία. Αντίστοιχα ευρήματα απορρέουν και από την έρευνα που πραγματοποίησε η Ο' Neill (2001), καθώς διαπίστωσε ότι αρκετές νέες και ευαίσθητες γυναίκες παρασύρονται από ρομαντικές σχέσεις, μόνο και μόνο για να ανακαλύψουν αργότερα ότι ο σύντροφος τους είναι ο προαγωγός τους, ο οποίος τις οδήγησε στην πορνεία μέσω μίας ψεύτικης υπόσχεσης αγάπης. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, άλλες σχετικές έρευνες (Farley, Baral, Kiremire και Sezgin, 1998 Medrano, Hatch, Zule και Desmond 2003 Silbert και Pines 1981) συσχετίζουν την είσοδο σε πορνεία με ιστορικό παιδικής κακοποίησης μέσα στην οικογένεια που οδηγεί στην εγκατάλειψη του οικογενειακού περιβάλλοντος σε εφηβική ηλικία.

β. Σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική και λεκτική βία ως μέρος της πορνείας

Οι 12 από τις 21 ερωτηθείσες ανέφεραν ότι έχουν υποστεί σωματική ή/και σεξουαλική βία από τους «πορνο-πελάτες», ενώ όλες δήλωσαν ότι οι «πορνο-πελάτες» τις προσβάλλουν και τις βρίζουν. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχουσών στην έρευνα υποστήριξε ότι οι «πορνο-πελάτες» «βλέπουν» τα σώματά τους ως εμπορεύματα, ως αντικείμενα τα οποία πληρώνουν για να μπορέσουν να τα χρησιμοποιήσουν όπως οι ίδιοι επιθυμούν για κάποιο χρονικό διάστημα. Η πορνεία αντανακλά την απόλυτη εμπορευματοποίηση του γυναικείου σώματος. Το γυναικείο σώμα αποξενώνεται από την προσωπικότητα της γυναίκας. Οι ίδιες οι ερωτηθείσες βιώνουν τη βάρβαρη προσβολή της προσωπικότητάς τους και τον εξευτελισμό τους. Η πορνεία αναπαράγει έντονα τον απαρχαιωμένο ρόλο της γυναίκας ως σεξουαλικό αντικείμενο που βρίσκεται στην απόλυτη διάθεση του άντρα που την αγοράζει και την εκθέτει στη βία. Οι ερωτηθείσες περιγράφουν τις σχέσεις τους με τους «πορνο-πελάτες» ως σχέσεις εξουσίας, όπου η ανδρική βία και η επιθετικότητα εναντίον τους πραγματοποιείται μέσα από πρακτικές έντονων σωματικών και κυρίως λεκτικών και ψυχολογικών μορφών βίας. Ενδεικτικές είναι οι αναφορές:

«Κοίταξε, ούτως ή άλλως αυτό το επάγγελμα έχει να κάνει με τη βία. Από κει και πέρα είναι οι άμυνες σου. Δηλαδή αν έχεις σκληρύνει κατά τη διάρκεια της ζωής σου ασκούμενη αυτό. Κάποιος που πληρώνει,

8. Βλέπε υποσημείωση 7.

στην ουσία θέλει να έχει το πάνω χέρι. Σου δίνω αυτά και μου δίνεις αυτά» (Αλεξάνδρα, 38 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 20 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

Τα λεγόμενα της Αλεξάνδρας επιβεβαιώνουν τη συνύπαρξη της βίας με την πορνεία καθώς και την εμπορευματοποίηση της ανθρώπινης υπόστασης. Η βία ως δομικό στοιχείο της πορνείας απορρέει και από το φόβο που βιώνει η Ιγκριντ:

«Φοβάμαι πολύ. Παράξενοι, τρελοί, ανώμαλοι... Βλέπω τη δουλειά, δεν κάνω πολύ μπλα μπλα με το προσωπικό» (Ιγκριντ, 35 ετών, Ουκρανικής καταγωγής, 5 χρόνια εργάζεται ως εκδιδόμενη).

Επίσης, η Μαρία καταγράφει την έντονη ιδιοκτησιακή αντίληψη που χαρακτηρίζει τους «πορνο-πελάτες» οι οποίοι όχι μόνο δεν τηρούν τους όρους «εμπορικής συναλλαγής» αλλά απειλούν με βία θεωρώντας ότι το σώμα της γυναίκας τους ανήκει απόλυτα.

«Οπωσδήποτε περιστατικά βίας μου συνέβησαν στη διάρκεια. Τι να σου περιγράψω; θα φρίξεις... Την ώρα που τελειώνει ο χρόνος μου και θέλω να φύγω μου πουλάει τσαμπουκά. Σηκώνει τα χέρια του να με δείρει και λέει: «Θα κάτσεις εδώ», και βία. Αυτή η δουλειά είναι του διαβόλου...» (Μαρία, 40 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 21 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

Μέσα από το ακόλουθο σχόλιο της, η Άννα αναγνωρίζει ότι οι συνθήκες που ασκείται η πορνεία καθιστούν αναγκαία την παρέμβαση επαγγελματιών ιδιαίτερα στις περιπτώσεις νέων γυναικών. Είναι αξιοσημείωτο ότι ενώ και η ίδια έχει υποστεί βία, το ενδιαφέρον της στρέφεται στις νεότερες γυναίκες. Με αυτόν τον τρόπο, ταυτόχρονα η βία και ελαχιστοποιείται (απέναντι στον εαυτό της) αλλά και αναγνωρίζεται (απέναντι στις νεότερες γυναίκες). Έτσι η Άννα καταφέρνει να διατηρήσει την αξιοπρέπεια της παρουσιάζοντας τον εαυτό της ως ικανό να ανταπεξέλθει στις βίαιες συνθήκες.

«Αυτό (η μελανιά στο μάτι) ήταν «ατύχημα από πελάτη». Να βοηθήσετε τις νέες κοπέλες. Εγώ έχω τον εαυτό μου στα χέρια μου» (Άννα, 35 ετών, Αλβανικής καταγωγής, 3 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

Η ταυτόχρονη ελαχιστοποίηση και αναγνώριση της βίας συνυπάρχει και στο σχόλιο της Κατερίνας:

«Σου φαίνομαι για άτομο που μπορώ να υποστώ βία;... Όχι, όχι. Α, Μια φορά με τραυμάτισαν και ήμουν άσχημα για κανένα μήνα στο νοσοκομείο. Κάποια ανάμνηση την έχεις. Μία άλλη φορά προσπάθησαν να με ληστέψουν. Όταν σου φέρνουν ένα περίστροφο στο κεφάλι;» (Κατερίνα, 38 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 21 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

Αυτή η ταυτόχρονη ελαχιστοποίηση και αναγνώριση της βίας μπορεί να σχετίζεται με εξωτερικευμένες στερεότυπες αντιλήψεις, ότι οι εκδιδόμενες γυναίκες δεν δικαιούνται να ισχυρίζονται ότι κακοποιούνται. Σύμφωνα με έρευνα των Miller and Schwartz(1995), υπάρχει ένα σύνολο από μύθους και κοινωνικές προκαταλήψεις που συμβάλουν στη διαίωση της βίας κατά των εκδιδόμενων γυναικών, όπως για παράδειγμα ότι δεν μπορεί να τίθεται θέμα βιασμού στις εκδιδόμενες γυναίκες, ότι οι εκδιδόμενες γυναίκες αξίζουν τη κακοποίηση.

Οι συνθήκες άσκησης της πορνείας είναι απρόβλεπτες και βίαιες και μπορούν να κυμαίνονται από οικονομική κακοποίηση έως και δολοφονία. Σύμφωνα με τη Μαρία, (40 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 21 χρόνια εργάζεται ως εκδιδόμενη), ο φόβος της ληστείας είναι ανά πάσα στιγμή υπαρκτός. Ενώ η Αλεξάνδρα, στο ακόλουθο σχόλιό της, τονίζει τη διαφορά ανάμεσα στην άσκηση πορνείας στο πεζοδρόμιο και την άσκηση πορνείας με άδεια άσκησης επαγγέλματος.

«Το τελευταίο διάστημα στην Αθήνα δολοφονήθηκαν δύο ιερόδουλες. Αλλά έχει να κάνει αυτό, ότι είσαι σε μία τεράστια πόλη όπως αυτή της Αθήνας. Οι κοπέλες οι συγκεκριμένες δούλευαν μόνες τους, που σημαίνει ότι όποιος διεφθαρμένος και διεστραμμένος μπορούσε να μπει μέσα και να τους κάνει αυτό. Είναι επιλογή της κάθε κοπέλας με ποιον θα δουλεύει, τι ασφάλεια παίρνει, οι περισσότεροι οίκοι ανοχής στην Αθήνα είναι στούντιο, δηλαδή όχι με φώτα απ' έξω. Με τηλεφώνα, μέσω ιντερνέτ, με εφημερίδες σε αγγελίες, υπάρχει σεκιούριτι» (Αλεξάνδρα, 38 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 20 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

γ. Μεθοδολογικές δυσχέρειες και προβλήματα

Κάποια μεθοδολογικά θέματα που παρουσιάστηκαν στην έρευνά μας και πρέπει να ληφθούν υπόψη στην ερμηνεία των ερευνητικών δεδομένων σχετίζονται 1) με την περιορισμένη χρονική διάρκεια των συνεντεύξεων και 2) με το ευαίσθητο περιεχόμενο των ερωτήσεων.

Ενώ αρχικά είχε προβλεφθεί από την ερευνητική ομάδα περισσότερος χρόνος για τη διεξαγωγή της κάθε συνέντευξης, ο χρόνος αναγκαστικά περιορίστηκε εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου που είχαν στη διάθεσή τους οι συμμετέχουσες στην

έρευνα. Το πρόβλημα του διαθέσιμου χρόνου είχε εντοπιστεί αρχικά κατά τη διάρκεια των πιλοτικών συνεντεύξεων, γεγονός που οδήγησε την ερευνητική ομάδα να αυξήσει τον αριθμό των συμμετεχουσών. Ενώ αρχικά είχε προβλεφθεί να διεξαχθούν 10 με 12 συνεντεύξεις, στη συνέχεια διπλασιάστηκε ο αριθμός σε 21.

Όσον αφορά το ευαίσθητο περιεχόμενο των ερωτήσεων, έγινε φανερό ότι κάποιες ερωτώμενες ήταν διστακτικές και επιφυλακτικές στο να απαντήσουν. Σε αυτό πιστεύουμε ότι οφείλεται η περιορισμένη καταγραφή της σεξουαλικής κακοποίησης κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Στην παρούσα έρευνα σημειώθηκε μία (1) περίπτωση εκδιδόμενης γυναίκας που είχε υποστεί σεξουαλική κακοποίηση κατά την παιδική ηλικία. Η καταγραφή μικρότερου ποσοστού σεξουαλικής κακοποίησης στην έρευνά μας από ό,τι σε άλλες ανάλογες έρευνες θα μπορούσε επιπρόσθετα να συσχετιστεί με δυσκολίες που αντιμετωπίζουν αντίστοιχες έρευνες που επιδιώκουν να καταγράψουν εν γένει μορφές βίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις εξής μεθοδολογικές δυσκολίες:

α) Έχει υποστηριχθεί ότι οι λόγοι που οδηγούν θύματα βίας να μην αναφέρουν περιστατικά βιασμού, αιμομιξίας κ.α. στην αστυνομία, μπορεί να τα οδηγήσουν στην απόφαση να μην τα αναφέρουν και στους συνεντευκτές/κτριες μίας έρευνας. Κατά συνέπεια, τα αποτελέσματα αντίστοιχων ερευνών δεν μπορούν να περιγράψουν με ακρίβεια τις διαστάσεις της βίας που υφίστανται τα θύματα (Τσιγκρής, 1996). Στην παρούσα έρευνα υποθέτουμε ότι δεν αναφέρθηκαν στο σύνολό τους τα περιστατικά βίας τόσο κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας όσο και κατά τη διάρκεια της ενήλικης ζωής, από όλες τις συμμετέχουσες. Η υπόθεση μας ότι η έκταση της βίας είναι μεγαλύτερη από ό,τι καταγράφηκε βασίζεται σε προσωπικές παρατηρήσεις και αυτοαναιρούμενες απαντήσεις ερωτηθεισών. Για παράδειγμα, υπήρξε σημαντικός αριθμός γυναικών οι οποίες, ενώ υποστήριζαν ότι δεν υφίστανται βία, είχαν εμφανή σημάδια βίας, όπως μαλλιά που είχαν ξεριζωθεί από το κεφάλι. Επίσης, χαρακτηριστική ήταν και η αυτο-αναιρούμενη αναφορά ερωτηθείσας: «*Σου φαίνομαι για άτομο που μπορώ να υποστώ βία;... Όχι, όχι. Α, Μια φορά με τραυμάτισαν και ήμουν άσχημα για κανένα μήνα στο νοσοκομείο.*» (Κατερίνα, 38 ετών, Ελληνικής καταγωγής, 21 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας). Χαρακτηριστική είναι η αναφορά και μίας άλλης ερωτηθείσας: «*Να μου δώσεις τις ερωτήσεις που με ρώτησες για να τις δείξω (... ..) γιατί θα φάω ξύλο που καθυστέρησα*» (Βενέτα, 22 ετών, Αλβανικής καταγωγής, 3 χρόνια ασκεί τη δραστηριότητα της πορνείας).

β) Μία ακόμα μεθοδολογική δυσκολία στην καταγραφή της αληθινής έκτασης της βίας αφορά τους αμυντικούς μηχανισμούς που αναπτύσσουν σε παιδική ηλικία άτομα που έχουν κακοποιηθεί ως παιδιά και που τα ωθεί να καλύπτουν τα περιστατικά βίας (Ο' Donohue & Geer, 1992)

γ) Τέλος, οι γυναίκες που έχουν υποστεί βία παρουσιάζουν απροθυμία να συμμετέχουν σε έρευνες (Bui, 2003). Αυτό μπορεί να οδηγήει στην αυτο-εξαίρεση γυναικών που έχουν υποστεί σε μεγαλύτερο βαθμό κακοποίησης.

Συζήτηση- Συμπεράσματα

Τα πορίσματα της έρευνάς μας ενισχύουν την προσέγγιση της πορνείας ως μορφή βίας και ως αντανάκλαση της γυναικείας υποτέλειας. Ως εκ τούτου αμφισβητούν την προσέγγιση της πορνείας ως ελεύθερης επιλογής. Η πορνεία χαρακτηρίζεται από βία⁹ (Farley, 2004· Farley, Lunne & Kotton, 2005· Hwang & Bedford, 2003· Potterat, Rothenberg, Muth, Darrow & Plummer, 1998· Silbert & Pines, 1981· Tuler, Hout & Whitbeck, 2000· Vanwesenbeeck, 1994· Weisberg, 1985) αλλά και από παράγοντες εξαναγκασμού εισόδου στην πορνεία, όπως παιδική κακοποίηση¹⁰. Ασφαλώς, δεν υποστηρίζουμε τον απόλυτο ετεροκαθορισμό του υποκειμένου από την κοινωνικο-οικονομική δομή, δηλαδή την πατριαρχική καπιταλιστική κοινωνία. Σίγουρα δεν πιστεύουμε ότι οι γυναίκες, τα δρώντα και σκεπτόμενα υποκείμενα, βρίσκονται κάτω από μία τόσο αρραγή καταδυνάστευση που να εξαναγκάζονται με απόλυτη παθητικότητα στην πορνεία. Αλλά πιστεύουμε ότι είναι πολύ δύσκολο να μην επιλέξεις την πορνεία όταν υπάρχουν τόσοι παράγοντες που επηρεάζουν την «είσοδο στην πορνεία». Ως εκ τούτου υποστηρίζουμε «ότι απαιτείται ένα διευρυμένο μοντέλο εννοιολογικής ανάλυσης και πρακτικής που δεν θα αγνοεί τις σχέσεις ατόμου και πατριαρχικών και καπιταλιστικών σχέσεων» (Πενταράκη & Σιακαβέλλα, 2011). Αυτό συνάδει με τον κλάδο της κοινωνικής εργασίας που προσεγγίζει «το άτομο στο περιβάλλον». Η σχέση και η αλληλεπίδραση του περιβάλλοντος με το άτομο πρέπει πάντοτε να ανιχνεύεται ώστε οι παρεμβάσεις να είναι ολιστικές για να περιλαμβάνουν και την αλλαγή των κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών που διαιωνίζουν το φαινόμενο.

Από τα πορίσματα της παρούσας έρευνας, προέκυψε ότι οι εκδιδόμενες γυναίκες του δείγματός μας έχουν αντιμετωπίσει σε ένα πολύ μεγαλύτερο βαθμό βία από ό,τι οι γυναίκες του ευρύτερου πληθυσμού. Με βάση τα παραπάνω, ενισχύεται η προσέγγιση του Εθνικού Παρατηρητηρίου για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών που αναγνωρίζει ότι η πορνεία αποτελεί μία ακραία μορφή βίας κατά των γυναικών, αποτελεί σεξουαλική βία και συνιστά βασική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Για κανένα δε λόγο, δεν πρέπει να συνδυάζεται με τις έννοιες «καταναγκαστική» και «ελεύθερη», διότι η ανισότητα που υφίστανται αυτές οι γυναίκες σε όλες τις κοινωνίες, ελαχιστοποιεί βαρύτατα την ελευθερία επιλογής (Κωσταβάρα, 2004).

9. Σίγουρα, οι εκδιδόμενες γυναίκες δεν αποτελούν μία μονολιθική κατηγορία, αυτήν των κακοποιημένων γυναικών, αλλά τα ποσοστά βίας που αντιμετωπίζουν είναι πολύ υψηλότερα από τα ποσοστά του γενικότερου πληθυσμού. Η/Ο κάθε επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός πρέπει να διερευνά εάν η εκδιδόμενη γυναίκα υφίσταται βία και χρήζει υποστήριξης.

10. Να προσθέσουμε ότι ένας σημαντικός αριθμός των ερωτηθεισών προέρχεται από χώρες του πρώην Σοβιετικού μπλοκ, χώρες που τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζουν σοβαρή οικονομική κρίση. Αυτές οι οικονομικές συνθήκες αποτελούν έναν ακόμα παράγοντα εξαναγκασμού στην πορνεία.

Με βάση τα ευρήματα της παρούσας μελέτης διαπιστώνεται ότι ο χώρος της πορνείας αποτελεί ένα σιωπηλό πεδίο άσκησης βίας και υποβιβασμών προς τις γυναίκες που εκδίδονται. Η Dominetti (2002!) υποστηρίζει ότι αυτές οι καταστάσεις βίας είναι συνέπεια της υποτέλειας των γυναικών λόγω φύλου. Ωστόσο ένα μεγάλο ποσοστό βίας δεν ανιχνεύεται ποτέ, ούτε και αναφέρεται. Προς αυτήν την κατεύθυνση, οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να ασκήσουν ένα σημαντικό ρόλο και να συμβάλλουν όχι μόνο στην ανίχνευση και στην αντιμετώπιση του φαινομένου αλλά και στην πρόληψή του. Οι κοινωνικοί λειτουργοί, ιστορικά, και εξαιτίας της ποικιλίας των περιστατικών με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι, κατείχαν πρωταγωνιστική θέση απέναντι στο φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών και εξακολουθούν να μάχονται εναντίον του, με προσπάθειες υποστήριξης και συμβουλευτικής παρέμβασης προς τις γυναίκες θύματα βίας που απευθύνονται στις κοινωνικές υπηρεσίες (National Association of Social Workers, 2002). Σε σχέση με άλλους επαγγελματίες, οι κοινωνικοί λειτουργοί προσεγγίζονται πιο συχνά από κακοποιημένες γυναίκες οι οποίες αναζητούν συμβουλευτική ή πρακτική βοήθεια, όπως είναι η προσωρινή διαμονή σε κάποιο καταφύγιο (Mullender, 1996). Ως εκ τούτου θα πρέπει να είναι ενήμεροι/ες για περιστατικά βίας που αφορούν εκδιδόμενες γυναίκες, ώστε να μπορούν να αναπτύξουν ένα κατάλληλο πρόγραμμα βοήθειας. Δυστυχώς, διαθέσιμες έρευνες έχουν επισημάνει ότι σημαντικός αριθμός επαγγελματιών που εργάζονται σε φορείς αρμόδιους για περιστατικά κακοποίησης αρνούνται την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε εκδιδόμενες γυναίκες διότι τις θεωρούν άτομα με παραβατική συμπεριφορά (Zweig, Schlichter & Burt, 2002) και ως μία ομάδα που μολύνει και απειλεί την κοινωνία (Spender, 1983). Αυτού του τύπου οι αρνητικές στάσεις και πρακτικές περιθωριοποιούν περαιτέρω μία πολλαπλά καταπιεσμένη ομάδα αφού μπορεί να οδηγήσουν στη μη αναφορά περιστατικών πορνείας και βίας σε μία υπηρεσία ή μπορεί να αποτρέψουν τις γυναίκες να απευθυνθούν σε κάποια κοινωνική υπηρεσία φοβούμενες ότι θα τους πάρουν τα παιδιά (Weiner, 1996). Επίσης, άλλες έρευνες υποστηρίζουν ότι υπάρχουν κάποιοι/ες επαγγελματίες που αρνούνται την παροχή υπηρεσιών εξαιτίας στερεότυπων αντιλήψεων που προσεγγίζουν τις εκδιδόμενες γυναίκες ως αυτάρκειες που δεν χρήζουν βοήθειας (Hardaman, 1997).

Τα πορίσματα της παρούσας έρευνας μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη προγραμμάτων ευαισθητοποίησης επαγγελματιών για να μπορούν να κατανοήσουν τις εμπειρίες των γυναικών. Επίσης, τα πορίσματα μπορούν να πληροφορήσουν τις/τους κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται ως εργασιακοί σύμβουλοι στα Κέντρα Πρόωθησης της Απασχόλησης ώστε να διερευνούν την άσκηση βίας εναντίον των γυναικών στην πορνεία. Ο προσδιορισμός της βίας πρέπει να είναι δομικό στοιχείο της αποτύπωσης του ιστορικού σε κάθε γυναίκα που αναζητά απασχόληση, ώστε να αποτελέσει ένα πεδίο παρέμβασης ως προς την αντιμετώπιση των συνεπειών καθώς και την αποδέσμευσή τους από σχέσεις βίας (Πενταράκη, 2004).

Επιπρόσθετα, η παρούσα έρευνα μπορεί να συμβάλει στην τροφοδότηση ενός δημόσιου διαλόγου για τα ζητήματα της βίας κατά των γυναικών και της πορνείας. Στο πλαίσιο του διαλόγου αυτού, πρέπει να αναδειχτούν ζητήματα όπως η ζήτηση πορνικών υπηρεσιών, η καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων, η καταπολέμηση της φτώχειας και των κοινωνικών συνθηκών που ωθούν τις γυναίκες στην πορνεία και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών. Επίσης, στο πλαίσιο του διαλόγου πρέπει να συζητηθεί η θέσπιση ενός κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου που να συνάδει με τις εμπειρίες των γυναικών, όπως αποτυπώθηκαν στην παρούσα έρευνα.

Σε μια κοινωνία εκτεταμένων ανισοτήτων όχι μόνο φύλου αλλά τάξης και εθνικότητας, το κοινωνικό φαινόμενο της πορνείας αποτελεί απόρροια αυτών των ανισοτήτων. Επομένως, απαραίτητα είναι τα μέτρα που έχουν ως στόχο την εξάλειψη αυτών των ανισοτήτων, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε όλες τις χώρες που διέπονται από ανισότητες.

Τέλος, είναι βάσιμος ο φόβος της έξαρσης του φαινομένου της πορνείας εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της διεύρυνσης των κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων που παρατηρείται ως απόρροια αυτής (INE- ΓΣΕΕ, 2012). Η αύξηση της ανεργίας σε συνδυασμό με την υποχώρηση του κράτους πρόνοιας θα μπορούσε να οδηγήσει στην κυνική υιοθέτηση της άποψης ότι η πορνεία είναι ελεύθερη επιλογή και αφορά μια ιδιωτική επιχειρηματική νεοφιλελεύθερη συναλλαγή, ώστε να δικαιολογηθεί και η απουσία της κρατικής μέριμνας. Αυτό που πρέπει ωστόσο να συνεχίζουμε να προβάλλουμε είναι ότι, μεταξύ έλλειψης ουσιαστικών επιλογών, η πορνεία δεν μπορεί να θεωρηθεί ελεύθερη επιλογή. Οι γυναίκες ωθούνται στην πορνεία κάτω από ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο το οποίο και πρέπει να ανατραπεί για να θεμελιώσουμε μία κοινωνία σχεδιασμένη με γνώμονα την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών. Μια τέτοια κοινωνία θα είναι προς όφελος όλων μας. Προς αυτήν την κατεύθυνση ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας μπορεί να συμβάλει βασισμένος στο διεθνή ορισμό της κοινωνικής εργασίας (IFSW,2000) που ορίζει την κοινωνική αλλαγή και την κοινωνική δικαιοσύνη ως δύο από τους βασικούς στόχους της.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Adedoyin, M., & Adegoke, A.A. (1995). Teenage Prostitution – Child Abuse. A Survey of the Ilorin Situation. *African Journal of Medicine and Medical Sciences*, 24 (1), 27-31.
- Ayre, P., & Barrett, D. (2000). Young People and Prostitution: An End to the Beginning. *Children & Society*, 14 (1), 48-59.

- Bagley, C., & Young, L. (1987). Juvenile Prostitution and Child Sexual Abuse: A Controlled Study. *Journal of Community Mental Health*, 6 (1), 5-26.
- Bui, H. (2003). Help – Seeking Behavior among Abused Immigrant Women. *Violence against Women*, 9(2), 207-239.
- Doezema, J., & Kempadoo, K. (1998). *Global Sex Workers: Rights, Resistance and Redefinition*. New York: Routledge.
- Dominelli, L. (2002). *Feminist Social Work, Theory and Practice*. Great Britain: Palgrave.
- Earls, C., & David, H. (1989). Male and Female Prostitution: A Review. *Annals of Sex Research*, 2 (1), 5-28.
- European Parliament . (2005). National Legislation on Prostitution and the Trafficking in Women and Children. Available: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action;jsessionid=dGxQT5vbLkG1dnZZQxv10FnhYLSnlHTXcJTmT0T399H1LyIgm5bZ!741669820?nodeId=94d50494-83a2-4787-8f707e55ae564ba2&fileName=Study+on+National+Legislation+and+Prostitution_en.pdf
- Farley, M. (2004). Bad for the Body, Bad for the Heart: Prostitution Harms even if Legalized or Decriminalized. *Violence against Women*, 10 (10), 1087-1125.
- Farley, M., & Kelly, V. (2000). Prostitution: A Critical Review of the Medical and Social Sciences Literature. *Women and Criminal Justice*, 11 (4), 29-64.
- Farley, M., Baral, I., Kiremire, M., & Sezgin, U. (1998). Prostitution in Five Countries: Violence and Post-Traumatic Stress Disorder. *Feminism & Psychology*, 8 (4), 405-426.
- Farley, M., Lunne, J., & Cotton, A. J. (2005). Prostitution in Vancouver: Violence and the Colonization of First Nations Women. *Transcultural Psychiatry*, 42 (2), 242-271.
- Giobbe, E., Harrigan, M., Ryan, M., & Gamache, D. (1990). *Prostitution: A Matter of Violence against Women*. Minneapolis: Whisper.
- Gwadz, M.V., Gostnell, K., Smolenski, C., Willis, B., Nish, D., Nolan, T.C., Tharaken, M. & Ritchie, A.S. (2008). The Initiation of Homeless Youth into the Street Economy. *Journal of Adolescence*, 32 (2), 1-21.
- Hunter, S. (1994). Prostitution is Cruelty and Abuse to Women and Children. *Michigan Journal of Gender and Law*, 1, 1-14.
- Hwang, S., & Bedford, O. (2003). Precursors and Pathways to Adolescent Prostitution in Taiwan. *The Journal of Sex Research*, 40 (2), 201-213.
- Johnson, R.J., Rew, L., & Sternglanz, R.W. (2006). The Relationship between Childhood Sexual Abuse and Sexual Health Practices of Homeless Adolescents. *Adolescence*, 41 (162), 221-231.
- Jeffries, S. (1997). *The Idea of Prostitution*. Australia: Spinifex Press.
- IFSW. (2000). International Definition of Social Work. Available at: <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>

- Liz Kelly, Maddy Coy and Rebecca Davenport (2009) *Shifting Sands: A Comparison of Prostitution Regimes Across Nine Countries*. Home Office. Available at: http://www.turnofftheredlight.ie/wp-content/uploads/2011/02/Shifting_Sands_UK-HOME-Office.pdf
- Leichtentritt, R.D., & Arad, B.D., (2004). Adolescent and Young Adult Male to Female Transsexuals: Pathways to Prostitution. *British Journal of Social Work*, 34 (3), 349-374.
- Levenkron, N (2007). *The Legalization of Prostitution: Myth and Reality: A Comparative Study of Four Countries*. Available: http://www.hotline.org.il/english/pdf/The_Legalization_Of_Prostitution_English.pdf
- McCarthy, B., & Hagan, J. (1992). Mean Streets. The Theoretical Significance of Situational Delinquency Among Homeless Youths. *American Journal of Sociology*, 98, 597-627.
- McClanahan, S.F., Clelland, G.M., Abram, K.M., & Teplin, L.A. (1999). Pathways into Prostitution among Female Jail Detainees and their Implications for Mental Health Services. *Psychiatric Services*, 50 (12), 1606-1613.
- McNaughton, C.C. & Sanders, T. (2007). Housing and Transitional Phases out of “Disordered” Lives: The Case of Leaving Homelessness and Street Sex Work. *Housing Studies*, 22 (6), 885-900.
- Medrano, M.A., Hatch, J.P., Zule, W.A. & Desmond, D.P. (2003). Childhood Trauma and Adult Prostitution Behavior in a Multiethnic Heterosexual Drug-Using Population. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*. 29 (2), 463-486.
- Miller, B.A., Downs, W.R., & Testa, M. (1993). Interrelationships between Victimization Experiences and Women’s Alcohol Use. *Journal of Studies on Alcohol*, 11, 109-117.
- Mullender, A. (1996). *Rethinking Domestic Violence: The Social Work and Probation Response*. London: Routledge.
- National Association of Social Workers (2002). *Equity: Social Work Summit on Violence against Women*. Available: http://www.socialworkers.org/pressroom/events/domestic_violence/equity0101.pdf
- O’ Donohue, W. & Geer, J. (1992). *The Sexual Abuse of Children: Clinical Issues*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- O’ Neil, M. (2001). *Prostitution & Feminism: Towards a Politics of Feeling*. Cambridge: Polity Press.
- Parriott, R. (1994). *Health Experiences of Twin Cities Women Used in Prostitution: Survey Findings and Recommendations*. Available: www.angelfire.com/mn/fjc/documents/HealthExp.pdf
- Pateman, C. (1983). Defending Prostitution: Charges against Ericson. *Ethics*, 93, (3) 561-565.

- Phoenix, J. (1999). *Making Sense of Prostitution*. Great Britain: Palgrave
- Potterat, J.J., Brewer, D.D., Muth, S.Q., Rothenberg, R.B., Woodhooose, D.E., Muth J.B., Stites H.K., & Brody S. (2004). Mortality in a Long Term Open Cohort of Prostitute Women. *American Journal of Epidemiology*, 159 (8), 778-785.
- Potterat, J.J., Rothenberg, R.B., Muth, S.Q., Darrow, W.W., & Phillips, L. (1998). Pathways to Prostitution: The chronology of sexual and drug abuse milestones. *The Journal of Sex Research*, 35 (4), 1-333.
- Raymond, J. (2003). Coalition against Trafficking in Women International (CATW), 10 Reasons for not Legalizing Prostitution. Available: <http://www.prostitutionresearch.com/laws/000022.html>.
- Scoular, J. (2004). The Subject of Prostitution: Interpreting the Discursive, Symbolic and Material Position of Sex/Work in Feminist Theory. *Feminist Theory*, 5 (3), 343-355.
- Shaw, I., & Butler, I. (1998). Understanding Young People and Prostitution: A Foundation for Practice? *British Journal Social work*, 28 (2), 177-196.
- Shrage, L. (1989). Should Feminists Oppose Prostitution? *Ethics*, 99 (2), 347-361.
- Silbert, M.H., & Pines, A.M. (1981). Sexual Child Abuse as an Antecedent to Prostitution. *Child Abuse and Neglect*, 5 (4), 407-411.
- Spender, D. (1983). *Feminist Theorists*. London: The Women's Press.
- Stekatte, G., & Austin, A.H. (1989). Rape Victims and the Justice System: Utilization and Impact. *The Social Service Review*, 63 (2), 285-303.
- Tuler, K.A., Hoyt, D.R., & Whibeck, L.B. (2000). The Effects of Early Sexual Abuse on Later Sexual Victimization among Female Homeless and Runaway Adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 15 (3), 234-250.
- Vaddiparti, K., Bogetto, J., Callahan, C., Abdallah, A.B., & Spitzagel, E.L. (2006). The Effects of Childhood Trauma on Sex Trading in Substance Using Women. *Arch Sex Behave*, 35 (4), 451-459.
- Vanwesenbeeck, L. (1994). *Prostitutes Well Being and Risks*. The Netherlands: V.U. University Press.
- Vryonides, M., & Vitsilakis, C. (2005, May). *Working Mothers in Higher Education in Greece: A Qualitative Investigation*. Paper presented at the Margins of Adult Education, Work and Civil Society University of Joensuu, Finland.
- Weisberg D. K. (1985). *Children of the Night: A Study of Adolescent Prostitution*. Lexington, Mass.: D. C. Heath.
- Weitzer, R. (2007). Prostitution as a Form of Work. *Sociology Compass*, 1 (1), 143-155.
- Zweig, J., Schlichter, K. & Burt, M. (2002). Assisting Women Victims of Violence Who Experience Multiple Barriers to Service. *Violence against Women*, 8 (2), 162-180.

Ελληνόγλωσσον

- Αρτινοπούλου, Β. (1994). *Συμβολή στη Διερεύνηση της Αιμομικτικής Σχέσης μεταξύ Πατέρα – Κόρης*. Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Κωσταβάρα Κ., (2004). *Εθνικό Παρατηρητήριο για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.femnetsalonica.gr/ekthesivia.doc
- Μοντζίι, Π. (2007). *Εμπόριο Γυναικών. Πορνεία, Μαστροπεία και Εκμετάλλευση*. Επιμ. Φ. Ζερβού. Αθήνα: Μελάι.
- ΙΝΕ_ΓΣΕΕ. (2012). *Ετήσια Έκθεση 2012 : Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση*. Αθήνα: Εκδόσεις ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
- Πενταράκη, Μ., & Σιακαβέλλα, Ε. (2012). Κάποιοι κριτικοί φεμινιστικοί προβληματισμοί περί πορνείας στο *Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία*. Αθήνα: Εκδόσεις ΙΟΝ.
- Πενταράκη, Μ. (2004). Η σχέση της ανεργίας των γυναικών με την άσκηση συντροφικής βίας κατά των γυναικών: Η περίπτωση των άνεργων αρχηγών μονογονεϊκών οικογενειών, στην *Επιστημονική Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, Κοινωνική Εργασία*, 223-244.
- Πενταράκη, Μ., Σιακαβέλλα, Ε. & Σοφικίτη Ε. (2008, Δεκέμβριος). *Μορφές κακοποίησης και πορνεία*. Παρουσιάστηκε στο 4^ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Αθήνα. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.obrela.gr/articles/4oSynedrio/Et_Congress2008_Abstract%20Book.pdf
- Σανδύλου, Μ. (1985). *Βία-Βιασμός. Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών (επιμέλεια) Άντρας είμαι και το κέφι μου θα κάνω* (σελ. 51-59). Αθήνα: Ωκεανίδα.
- Τσιγκρής, Α. (1996). *Βιασμός: Θεωρητική και Εμπειρική Προσέγγιση των Παραγόντων Αναφοράς του στην Αστυνομία*. Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.